

MUTFAK VE BANYODA AYDINLATMA

Bu yazıda AYDINLATMA deyimi, yalnızca LAMBA IŞIĞI İLE AYDINLATMA yani YAPAY AYDINLATMA anlamında kullanılmıştır.

Tüm aydınlatma konularının iki açıdan ele alınması gerekir; teknik ve estetik. Ve denebilir ki, bir çok başka konu gibi aydınlatma da, teknik ve estetiğin birleştiği, bütünleştiği ve birbirini doğruladığı noktada kusursuzluğa, eksiksizliğe, yani tam bir yetkinliğe ulaşır. Ancak burada, çok önemli bir öncelik söz konusudur. Bu, tekniğin önceliğidir. Uygulamalı sanatların hemen tümünde, estetiğin, geçici modalardan, türlü heveslerden arınması, ya da istenen, amaçlanan düzeye, olgunluğa ulaşması ve kalıcı olması, sağlam bir tekniğe dayalı olmasına bağlıdır.

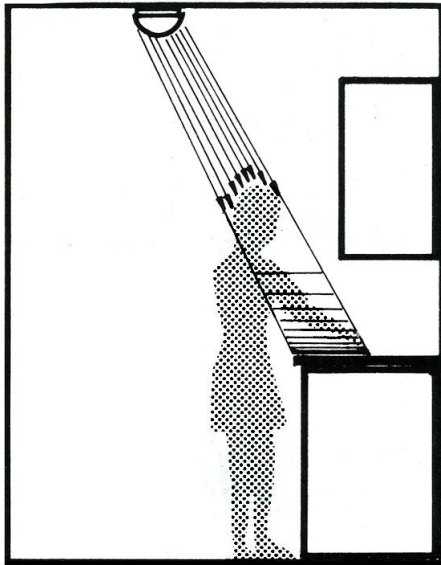
Duygusal yanı tartışılmaz bir piyanist ya da herhangi bir yorumcu, örneğin bir balerin ancak kusursuz bir tekniğe sahipse, yorumunda istediğini verebilir.

Aydınlatmada Teknik ve Estetik

Bu iki kavramın aydınlatma sanatında ne anlama geldiğini de açıklamakta yarar vardır. Aydınlatmada teknik, görsel algılamının kusursuz olmasını ve bunun ekonomik, kılışal her bakımdan uygun bir biçimde elde edilmesini sağlayacak tüm bilgileri içerir. Bu bilgiler, basit bir aydınlık düzeyi hesabının çok ötesinde, ışık kaynaklarının tüm özellikleri ve doğru seçim ölçütleri, ışıkların tayfsal özellikleri, geriverim hesapları, nitelik ölçütleri ve benzeri bir çok teknik bilgiyi içeren geniş bir alana yayılır.

Estetik ise, daha çok mimari anlatım ve biçimlenişle uyum, aydınlık niteliğinin mimari karakterle bağdaşması, aydınlığı sağlayan düzenin gereç, biçim, detay ve konum bakımından mimari ile bütünleşmesi gibi konuları kapsar. Bu konular, ışıklı nesnelere süsleme yapmak gibi konu dışı yaklaşımların çok ötesinde, geniş anlamda mimari yaklaşım içinde ciddi etütler gerektiren konulardır.

Aydınlık düzeyi dağılımlarının gereksinim ve kullanışla uyumu, gölge nitelikleri belirlemeleri, ışık rengi gibi bir dizi teknik konunun çözümü ise, doğrudan doğruya mimari verilere bağlıdır. Bu çok genel açıklamalardan sonra mutfak ve banyoda, aydınlatma tekniğinin, uygulanması gereken kurallarına biraz daha ayrıntılı bir biçimde değinilebilir.

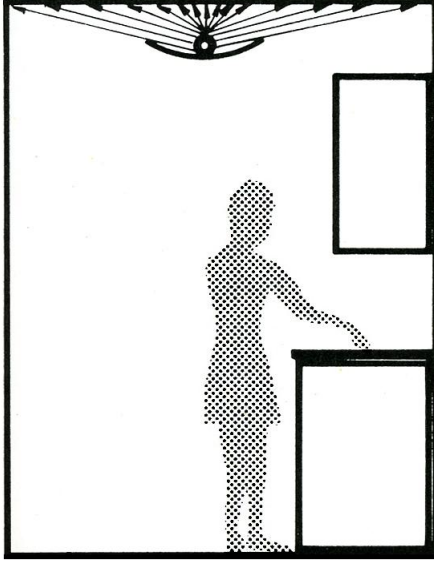

Kroki-1

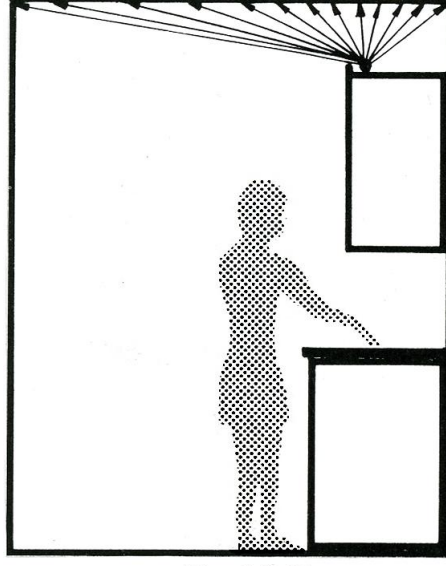
Mutfakta Aydınlatma

Bakılan alanın çevre alana oranla daha aydınlık olması, hiç olmazsa çevre alandan daha karanlık olmaması, aydınlatmada en temel kurallardan biridir.

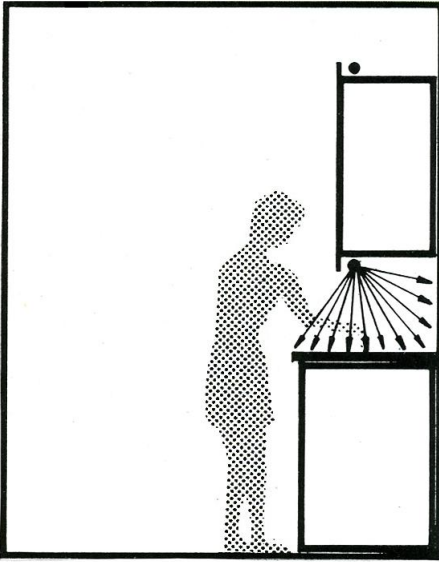
Mutfak tezgahları hemen her zaman duvara bitişik olarak düzenlenir. Mutfak tavanının ortasında yer alan bir ışık kaynağı, tezgah önünde çalışan kişinin gölgesini baktığı alana düşürecek ve burası çevreden daha karanlık olacaktır. (Bkz. Kroki-1) Bu çok yorucu bir durumdur. Bu nedenle, mutfaklarda tavan mutlaka tam dolaylı olarak aydınlatılmalı, yani mutfağı genel olarak aydınlatan ışık, tavanın ortasında bir noktadan değil tüm tavan yüzeyinden yansıyarak gelmelidir. Böylece, bakılan alanda gölge oluşması önlenir. (Bkz. Kroki-2a ve 2b)

Kroki-2a

Kroki-2b

Kroki-3

Bu aydınlık, dolap içlerinin rahatça görülebilmesi için gereklidir.

Böylece elde edilen genel aydınlık, tezgah üstü çalışmaları için yeterli değildir. Yeterli olacak derecede güçlendirilmesi ise ekonomik olmaz. Bu nedenle tezgah üstlerinin Kroki-3 te görüldüğü gibi dolap altından, yani oldukça yakından ve gözden gizlenmiş ışık kaynakları ile güçlü bir biçimde aydınlatılması gerekir. Ocak ise dumanlık ya da aspiratör içinden aydınlatılmalıdır.

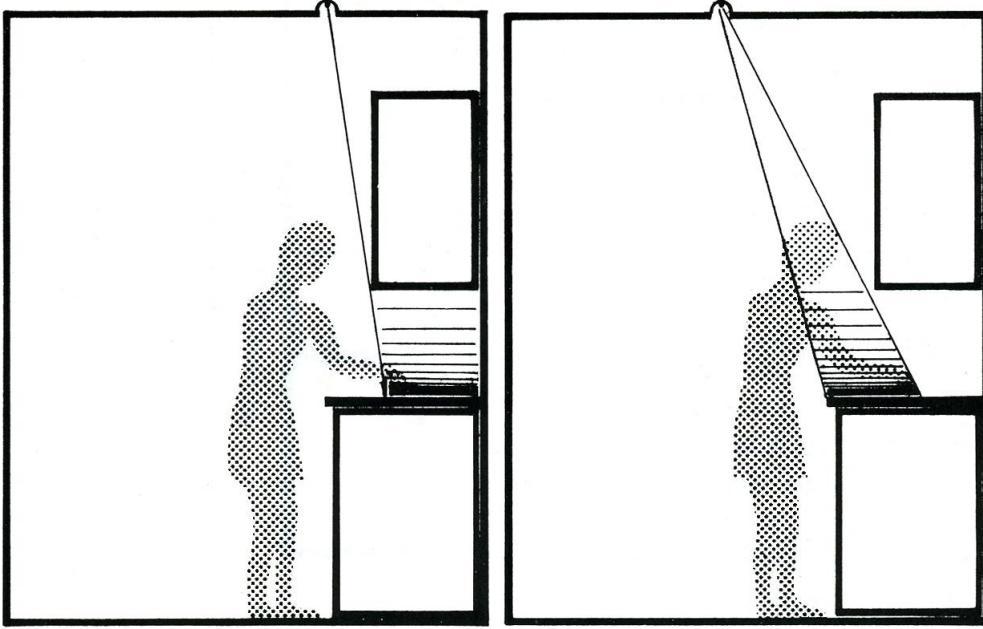
Bu aydınlık 350~500 lx düzeyinde olmalıdır. Oysa genel aydınlık için 50~100 lx yeterlidir.

Dolap altı aydınlatmalarının çizgisel ışık kaynakları ile yapılması (*uzun akkor lambalar ya da sıcak renkli flüoresan lambalar gibi*) daha doğrudur. Noktasal ışık kaynaklarının (*normal akkor lambalar*), sert gölgeler oluşturarak görsel konforu bozması, aydınlığı düzgün yayamaması ve yakın çevrenin zararlı olabilecek derecede fazla ısıtması gibi sakıncaları vardır. Dolap altı tezgah aydınlatması, tipik bir “bölge aydınlatma”dır. Yani çalışılan bölgenin güçlü bir biçimde aydınlatılması amacına yöneliktir. Bu nedenle, tezgah üstü aydınlatması bölüm bölüm ayrı ayrı anahtarlara bağlanmalı ve kullanım kolaylığı bakımından bu anahtarlar çalışılan bölgede (*dolap altında, lamba yanında*) bulunmalıdır.

Tezgah üstü aydınlatmasına tam dolaylı genel aydınlatmanın her zaman eşlik etmesi “bölge aydınlatma”nın temel kurallarından biri olup, görsel konfor için gereklidir.

Mutfak aydınlatmasının, konut aydınlatması genel karakteri ile uyumlu olarak, sıcak renkli ışıkla yapılması uygun olur.

Son yıllarda moda haline gelmiş olan halojen spotların mutfaklarda tezgahı yeterli bir biçimde aydınlatabilmek için tavan kenarlarına yakın yerlere koyulduğu görülmektedir. Bu kesinlikle yanlış bir çözümdür. Çünkü, bu durumda tezgah üzerine, ya dolabın ya da tezgah önünde çalışan kişinin gölgesi düşecektir. (Bkz. Kroki-4a ve 4b) Bu, ancak üzerinde dolap bulunmayan tezgahlar için bir çözüm olabilir.

Kroki-4a

Kroki-4b

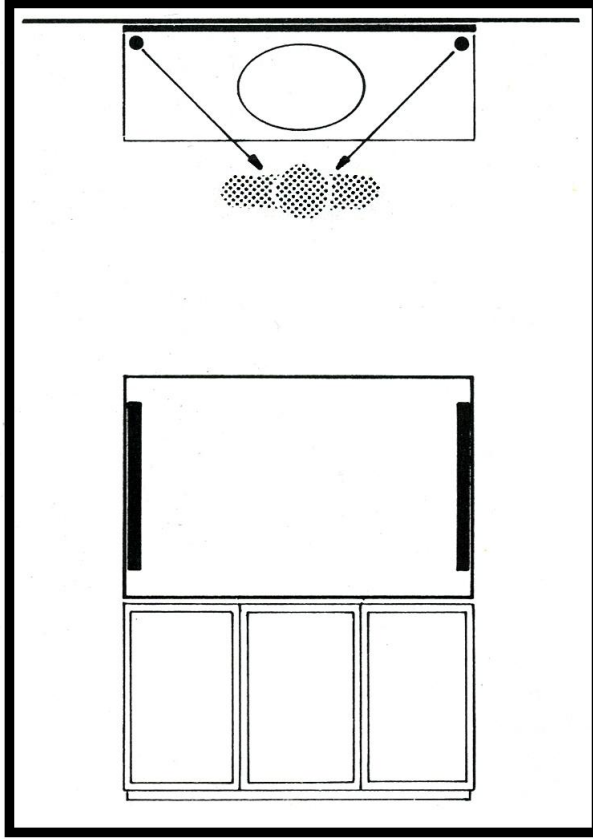
Aslında, son yıllarda bu “tavana gömülü halojen spotlarla aydınlatma”, bir çok bakımdan aydınlatma tekniğinin temel kuralları ile de bağdaşamamasına karşın, yoğun propaganda baskısı ve ilgilileri çözüm arama zahmetinden kurtarır gibi görünmesi nedeni ile tipik bir salgın niteliği göstermiş ve kullanımı aşırı ve zararlı bir biçimde yaygınlaşmıştır. Bu, ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur. Burada kısaca bu tür aydınlatmanın, insan doğasına aykırı olduğunun, ekonomik olmadığının, gerekli aydınlık niteliğini ve görsel konforu sağlamadığının belirtilmesinde yarar görülmüştür.”

Banyoda Aydınlatma

Bakılan alanın, yani görsel algı konusunun bulunduğu yerin, doğru nitelikli bir aydınlıkla yeterince aydınlatılması ve bu bölgesel aydınlığın, çok daha düşük düzeyde bir genel aydınlık içinde yer alması, aydınlatma tekniğinin genel kurallarındandır.

Görsel algı konusu, hacmin işlevi ve çalışma biçimi nedeni ile tüm hacme yayılmış ise, yani hacmin her yanında aynı nitelikte çalışmalar yapılıyorsa, ancak o zaman yalnızca yeterli düzeyde bir genel aydınlatmaya gitmek doğru olabilir.

Banyoda, yüksek düzeyde ve doğru biçimlendirilmiş bir aydınlık, -çok özel gereksinim ve düzenlemeler dışında-, yalnızca ayna önünde gereklidir. Banyo tavanının ortasına yerleştirilmiş bir ışık kaynağı ile yapılan genel aydınlatma en yanlış çözümdür. Böyle bir genel aydınlatmada aynaya bakan kişinin yüzü gölgede kalacaktır. Oysa, herhangi bir ayna önü aydınlatmasında olduğu gibi burada da aynaya bakan kişinin yüzünün her yanında doğru nitelikli 400~500 lx düzeyinde aydınlığa gereksinim vardır. Bu da ancak iki yandan ve yakından, yaklaşık 45 derece açı ile gelen

Kroki-5

aydınlığa gereksinim vardır. Bu da ancak iki yandan ve yakından, yaklaşık 45 derece açı ile gelen ışıkla elde edilebilir. Bu, ayna önü için tek seçenektir. Işık kaynaklarının çizgisel olması yeğlenmeli, sert gölge (*kesin sınırlı gölge*) oluşturacak noktasal kaynaklardan kaçınmalıdır. (Bkz. Kroki-5)

Unutulmaması gereken bir nokta da, aydınlatılması gereken şeyin ayna olmayıp, ayna önünde duran ve aynaya bakan insan olduğudur. Zaten bu nedenle de doğru deyim “ayna aydınlatması” değil “ayna önü aydınlatması”dır.

İnsan yüzünün biçimsel özellikleri nedeni ile, ayna üzerine, ya da daha yukarıya tavana yerleştirilmiş ışık kaynaklarının, düşey doğrultulu ışığın oluşturduğu aydınlık, ayna önü aydınlatması için kesinlikle doğru bir çözüm sayılamaz. Işık mutlaka iki yandan gelmelidir.

Ufak banyolarda genel aydınlatma ayna önü aydınlatması ile, ya da bunun yalnızca bir bölümü ile elde edilebilir. Boş yere tavana elektrik döşemi yapılmamalıdır.

Büyük banyolarda, ayna önü dışında, başka aydınlık gereksinimleri varsa, bunlar da bölgesel aydınlık sağlayacak ayrı anahtarlara bağlı uygun ışık kaynakları ile elde edilebilir.

Mutfak ve Banyo Aydınlatmasında Estetik

Başta da değinildiği gibi, aydınlatmada estetik aydınlık niteliğinin, ışık rengi, gölge niteliği, aydınlık düzeyi dağılımı vb. gibi tüm öğeleri ile mimari ile bütünleşmesi, mimari anlatımı güçlendirmesi ve aydınlatma elemanlarının da mimari biçimlenişe uyması, mimari içinde yer alması ile büyük oranda elde edilir. Aydınlatmada estetik, kesinlikle, ışıklı elemanlarla mimari dışı süsleme yapmak değildir.

Şu kural hiç unutulmamalıdır: Işık kaynağının soylusu kendini gizler ve çevresini aydınlatır. Soysuzu görgüsüzü ise orta yere çıkıp kendini sergiler.

Mutfak ve banyo evin en teknik bölümleridir. Buralarda yukarıda belirtilen çerçeve içinde kalınmakla aydınlatma estetiğine uyulmuş olur. Doğaldır ki, bitkiler, yontular ve benzerleri gibi esas işleve yabancı nesnelere donatılmış çok tantanalı düzenlemelerde, aydınlatma ile elde edilecek özel etkilerin de önemli katkısı olur. Bu gibi durumlarda yine, nesnenin özelliklerine uygun nitelik ve biçimde bir aydınlığın sağlanması yani aydınlatma tekniği kurallarına uyulması gerekir.

Sonuç olarak şu söylenebilir: Aydınlatmada estetik, teknik doğrular sınırı içinde kalınarak sağlanmalıdır.